

A magyar választási jog egyes kérdései az újraszabályozás tükrében

CSÖRGITS LAJOS

SZE ÁJDI

aljegyző, Győr Megyei Jogú Város

Az előadásom témájának a választási jog egyes kérdéseinek újraszabályozását választottam. Tettem ezt azért, mivel a 2010-es esztendő, illetve az előtünk álló 2–3 év a választási szabályok újragondolásáról szól. Az idei évben az újonnan megválasztott parlament első törvénymódosításai közé tartozott az őszi választások anyagi szabályainak újraszabályozása. A kisebbségi választásra vonatkozóan azért nem született új jogszabály, csak azért a testületi létszámcsökkentés történt meg, mivel eddig csak egyszer, 2006-ban zajlottak az új modell szerint a választások. A választási eljárásról szóló törvény egy, az őszi választások lebonyolításához kapcsolódó korrekción esett át, és a parlamenti ciklus közepére kilátásba helyezték a törvény teljes revízióját. A parlamenti eljárást az országgyűlési választások szabályozására vonatkozó új törvényjavaslatot is. Így látható, hogy a választási jogszabályok újraszabályozása egy folyamatban lévő kérdéskör, amivel azért fontos foglalkozni, mivel a mindennapi életünkre nagy kihatással lehet, hiszen meghatározzák-meghatározhatják az egyes választások eredményét.

Ha a jogalkotó a választási jogszabályok újraszabályozását zászlajára tűzte, akkor fontos lehet, hogy a jelenlegi szabályok, tapasztalatok tükrében de lege ferenda megfontolásra ajánljunk egy-egy kérdést, sőt akár talán döntési helyzetbe is hozható a jogalkotó, ha felhívják a figyelmét egy pár olyan visszaszűrt helyzetre, amivel törvényi szabályozás szintjén foglalkozni kellene. Ezért az előadásomat 4 olyan témakör köré építettem fel, amelyek vagy nincsenek most – véleményem szerint – megfelelően szabályozva, vagy a későbbiekben problémát vethetnek fel a választások során. Ezen témák:

- A gondnokság alá helyezettek választásból kizárásának problémaköre;
- A jelöltek nyelvismeretének kérdése, figyelemmel a kisebbségi szabályozás egyes kérdéseire is;
- Az ajánlószelevení, illetve biztosíték kérdésköre;
- A jelöltek adatszolgáltatásainak problematikája (pl.: adatvédelem, névvisselés).

Az egyes kérdéskörök kapcsán bemutatásra kerülnek az Emberi Jogok Európai Bíróságának kelet-európai országok szabályozási gyakorlatához kapcsolódó egyes ítéletei, így nemzetközi kitekintésben is bemutatásra kerül, milyen megoldási módok állják-állták ki a strasbourgi ítések munkáját.

Előjáróban azt mindenképpen fontosnak tartom megemlíteni, mivel mind a négy témára igaz, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: Egyezmény) csak nagyon szűk körben foglalkozik a választójoggal, a tagországoknak széles körű autonómiát biztosít a szabályozás kérdésében. Az Egyezmény az 1. sz. kiegészítő jegyzőkönyvének 3. cikkelyében fogalmazza meg a szabad választásokhoz való jogot a következők szerint:

„A Magas Szerződő Felek kötelezik magukat arra, hogy ésszerű időközönként, titkos szavazással szabad választásokat tartanak olyan körülmények között, melyek a törvényhozó testület megválasztását illetően biztosítja a nép véleményének kifejezését.”

A választójogi szabályon kívül a strasbourgi bíróság a 14.¹ cikkely által megfogalmazott megkülönböztetés tilalmával szokta összefüggésbe hozni a tagállamok szabályozásának megfelelőségét, illetve a 12. kiegészítő jegyzőkönyvben meghatározott általános diszkriminációs tilalommal.²

Ezen szabályok bemutatására a jogesetek könnyebb megértése miatt szükséges, amelyek viszont iránymutatásul szolgálnak a nemzetközileg elfogadható szabályozási megoldásokhoz.

1. A gondnokság alá helyezett választásból kizárásának problémaköre

Első témának azért ezt a problémakört választottam, mivel e területen az Emberi Jogok Európai Bírósága Magyarországot elmarasztaló ítéletet hozott. A választójogi szabályok újragondolásánál legalapvetőbb kérdés a választójog kérdése, és itt mindenképpen módosításra, Alkotmánymódosításra van szükség, ha meg akarunk felelni szabályozási szinten az európai elvárásoknak.

Az Alkotmány 70. §-a szól a választójogról, választási típusonként szabályozva azt, és tartalmazza az (5) bekezdés a választójog korlátait. Így többek között:

Nincs választójoga annak, aki jogerős ítélet alapján a cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság hatálya alatt áll.

A szabály szerint, függetlenül attól, hogy valaki a cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt áll-e, nincs választójoga. A cselekvőképességre vonatkozó főbb szabályokat a Ptk. 11–17. §-ai tartalmazzák. A 14. § (6) bekezdése tartalmaz egy példálózó felsorolást, mely ügycsoportok tekintetében lehet valaki cselekvőképességét korlátozni. Ezek:

- a társadalombiztosítási, szociális és munkanélküli ellátás igénylése...
- az ingó és ingatlan kapcsolatos rendelkezési jog;
- a családjogi jognyilatkozatok megtétele
- a tartási kötelezettséggel kapcsolatos vagyoni döntés meghozatala;
- a lakásbérlettel kapcsolatos jognyilatkozat megtétele;
- az örökösödési ügyek;
- a bentlakásos szociális intézetben történő elhelyezéssel kapcsolatos jognyilatkozatok;
- az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása;
- a tartózkodási hely meghatározása.

¹ „A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például: nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.”

² „A törvényben meghatározott jogok élvezetét minden megkülönböztetés, például, nem faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani. A Hatóság senki ellen nem alkalmazhat megkülönböztetést semmilyen, például az 1. bekezdésben említett alapon.”

Mint látható, a választásokkal kapcsolatos ügykör nincs közöttük. Viszont az is igaz, hogy a felsorolás csak példálózó, így a bíróság más ügykör tekintetében is megállapíthatja a korlátozást. Viszont felmerül a kérdés, ha valaki cselekvőképességét például: az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása (azaz az ellátás visszautasításának joga) tekintetében korlátozta a bíróság, akkor neki miért nincs választójoga.

A strasbourgi bíróság Kiss Alajosnak Magyarországgal³ szemben indított ügyében ezt a kérdéskört vizsgálta, nevezetesen a cselekvőképtelenek és korlátozottan cselekvőképes személyek választójogból való kizárásának az Egyezményvel való összhangját.

Az ügyben Kiss Alajost cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezték a Ptk. rendelkezései alapján. Ennek megfelelően törlésre kerül a választói névjegyzékből. A 2006-ban lebonyolított országgyűlési képviselők általános választásán emiatt nem vehetett részt. Az illetékes választási irodához benyújtott kifogása eredménytelennek bizonyult, mely döntést a hazai bíróság az Alkotmány rendelkezéseire hivatkozva helybenhagyott, és elutasította a kérelmét.

Kiss Alajos hivatkozott az Egyezmény 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 3. cikkére, illetve ehhez kapcsolódóan az Egyezmény 13. és 14. cikkének megsértésére. Álláspontja szerint a gondnokság okán elszenvedett jogfosztása megfellebbezhetetlennek bizonyult tekintettel arra, hogy az Alkotmány rendelkezésén alapul, amely ennél fogva eleve diszkriminatív. Annak vizsgálata során, hogy a jogfosztás jogos célt szolgál-e a Bíróság elfogadta a magyar állam azon védekezését, hogy a korlátozás célja a közügyekben való részvétel megakadályozása olyan személyek vonatkozásában, akik cselekedeteik következményeit előre látni nem képesek. A Bíróság ugyanakkor megjegyezte, hogy a szabályozás nem tesz különbséget a cselekvőképesség teljes kizárásának hatálya alatt álló, illetve a csak bizonyos ügýtípusok tekintetében gondnokság alatt álló személyek között. Magyarországon ezáltal a teljes népesség 0,75%-a elszenvedi ezt a jogfosztást, ami mintegy 60 ezer potenciális választópolgárt jelent.

A Bíróság elismerte a törvényhozó hatalom jogát arra vonatkozóan, hogy saját hatáskörében döntse el, milyen módszer szerint méri fel a kóros emeállapotban szenvedők választójogi jogképességét, azonban semmilyen tényszerű adat nem támasztotta alá azt, hogy a magyar törvényhozás valaha is kísérletet tett volna a szembenálló érdekek – vagyis a kóros emeállapotú személy szuverén érdeke és a cselekedeteik következményeit belátni képtelen személyek közérdekű kiszűrése – kiegyensúlyozására. A Bíróság elfogadhatatlannak tartotta az egységes jogfosztás olyan gyakorlatát, amely nem foglalja magában az egyén speciális képességének vizsgálatát. Kifejtette, a kormánzatnak minden esetben nyomós közérdekllel kell szolgálnia, amikor egy különösen sebezhető társadalmi csoportra vonatkozóan alkalmaz szigorított szabályokat. A kérelmező egy automatikus, sablonszerű intézkedés eredményeképp veszítette el választójogát anélkül, hogy konkrétan az ilyen irányú képességét vizsgálták volna.

A magyar szabályozás a mai napig nem változott, azaz függetlenül attól, hogy valakit milyen okból helyeztek részben vagy egészben gondnokság alá, nincs

³ Kiss Alajos v. Magyarország ügy: Application no. 38832/06.

választójoga. A bírósági gyakorlat az elmúlt időszakban ugyan finomodott, de most is igaz az – a győri szavazójoggal nem rendelkezők nyilvántartásából kiindulva –, hogy a bíróságok inkább cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezik az állampolgárt, és arányaiban csak kisebb részben alkalmazzák az ügykörök tekintetében való cselekvőképesség korlátozást. Így egyrészt egyszerűbb mindenkinek (állam, rokonok, más jogalanyok, stb.), hiszen nincs vita a tekintetben, hogy az adott ügyben eljárhatott-e az illető, másrészt ez egy sokkal súlyosabb jogfosztás. Hazánkban ugyanakkor nehéz meghatározni, kinél kell a választójog ügykört kizárni, mivel az csak orvos szakértő bevonásával lenne lehetséges, mivel erre még nincs más elfogadott vizsgálati rendszer. A gondnokság alá helyezést kezdeményezőknek pedig nem érdeke ezen vizsgálat elvégzése, ilyen szakértő kirendeltetése, költségeinek hitelezése vagy viselése, mivel ettől ők még nem lesznek sem több joggal felruházottak, sem kevesebb kötelezettséggel terhelték vagy kisebb potenciális vagyoni károsodásnak kitétek.

Tekintettel a Bíróság ítéletére, a jogalkotónak a választási jogszabályok felülvizsgálata során ezen probléma, szabályozási hiányosság megoldására is figyelemmel kellene lenni, könnyítve a választási irodák munkáját is, amelyeknek sokszor gondot okoz a központi adatszolgáltatás esetén, hogy csak a cselekvőképességgel nem rendelkező személyeket jelezzék, mint választójoggal nem rendelkezőt, vagy a korlátozott cselekvőképességgel rendelkezőket is. Az Alkotmány rendelkezését ugyanis lehet-lehetne úgy is értelmezni, hogy csak azon korlátozott cselekvőképességgel rendelkezőnek nincs választójoga, akit a bíróság a választás tekintetében korlátozott, ami pedig jogbizonytalanságot eredményez. A mostani bevett, mondhatni szokásjogi jogértelmezés pedig túlzott jogfosztást eredményezhet.

2. A jelöltek nyelvismeretének kérdése

A következő, jelenleg hazánkban még konkrét problémát nem okozó, de már ma is potenciális veszélyt jelentő kérdés a jelöltek nyelvismeretének kérdése, ami a jövőben még jelentősebb probléma lehet az állampolgárság megszerzésének szabályainak módosulásával.

Külön kell választani a kisebbségi és a többi választás kérdéskörét. Az előbbi egyszerűbb. Ott 2 kérdés merülhet fel. A jelölt ismeri-e a magyar nyelvet, illetve ismeri-e az adott kisebbség nyelvét⁴. Ez utóbbiról nyilatkozni kell, de semmilyen következménye nincs a hamis tartalmú nyilatkozatnak. Egyébként a jelölről csak információ a választók irányába a nyelvismeretének⁵ kérdése. A kisebbségi névjegyzékbe való felvétel is csak kérelem alapján történik, amellyel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az Alkotmánybíróság már felülvizsgálta⁶ azt a problémát, hogy a jogalkotó hogyan szabályozta a kisebbségi névjegyzékbe való bekerülés módját, a kisebbséghez tartozás elődítségének kérdését. Megállapította, hogy a jogalkotásra tartozik annak eldöntése, szabályoz-e valamilyen élethelyzetet, és ha igen, akkor milyen részletességgel.

⁴ A választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 115/J. § (2) bekezdés.

⁵ Ve. 115/J. § (3) bekezdés.

⁶ 45/2005. (XII. 14.) AB határozat.

A szabályok hiánya miatt a jogalkalmazásban valóban lehetnek problémák. A szabályozási hiány megszüntetése azonban maga után vonná a nyilatkozattevő személyek önrendelkezési és magántitok védelméhez való jogának korlátozását. (Itt csak zárójelben jegyzem meg, hogy külön kérdést lenne érdemes annak szentelni, miért csak egy kisebbség jegyzékében szerepelhet egy polgár, mikor hazánkban nem lehetetlen, hogy egy személynek 2–3, esetleg több kisebbségi kötődése is lehet úgy, hogy gyakorolja, őrzi nemzetiségi hovatartozását. Egy esetleges strasbourggi eljárás esetén nem vagyok meggyőződve, hogy kiállná a szabályozás a bírák próbáját, és itt utalnék a Sejdic and Finci v. Bosnia Hercegovina ügyre⁷.)

Visszatérve a nyelvismerethez. A kisebbségi képviselő használhatja a kisebbség nyelvét, azaz a vagy lefordítja a nyelvet nem értőknek azt, amit elmondott, vagy nem értik, hacsak nem alkalmaznak tolmácsot, ami nem jellemző. A kisebbségi önkormányzat jegyzőkönyvét a kisebbség és magyar vagy magyar nyelven kell készíteni.⁸ Kérdés, lehet-e úgy működni, hogy vannak/lehetnek olyanok, akik nem értik, miről van szó, hiszen nem kötelező a nyelvismeret.

A helyzetet bonyolítja, hogy az Országgyűlésben a kisebbséghez tartozó képviselő az anyanyelvét is használhatja. Ugyan ez igaz a helyi önkormányzatokra is.⁹ Ez a szabály már átvezet egy másik problémához, a magyar nyelv ismeretéhez, hiszen az anyanyelve nem lehet egy magyar állampolgárnak például orosz vagy kínai? Itt hangsúlyozom, a törvény nem kisebbségi nyelvről beszél, hanem anyanyelvről.

Itt kapcsolódik a probléma a többi választáshoz is, mivel jelölt az lehet, akinek passzív választójoga van. Az önkormányzati és uniós választáson lehet jelölt nem magyar állampolgár is az Alkotmány 70. §-a alapján¹⁰, azaz lehet olyan képviselőt megválasztani, aki nem tud magyarul. Felmerül azonban a kérdés, hogyan tartja majd a kapcsolatot a választóival, mennyire tudja a vá-

⁷ Applications nos. 27996/06 and 34 836/06.

⁸ A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Nek. törvény) 30/F. § (1) bekezdés.

⁹ Nek. törvény 52. § (1)-(2) bekezdés.

¹⁰ 70. § (1) A Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező minden nagykorú magyar állampolgárt megillet az a jog, hogy az országgyűlési képviselők választásán választó és választható legyen, valamint országos népszavazásban és népi kezdeményezésben részt vegyen.

(2) A Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező minden nagykorú magyar állampolgárt és az Európai Unió más tagállamának a Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező nagykorú állampolgárát megilleti az a jog, hogy a helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek választásán választható és – amennyiben a választás, illetve a népszavazás napján a Magyar Köztársaság területén tartózkodik – választó legyen, valamint helyi népszavazásban és népi kezdeményezésben részt vegyen. Polgármesterré és fővárosi főpolgármesterré magyar állampolgár választható.

(3) A Magyar Köztársaságban minden menekültként, bevándoroltként vagy letelepedettként elismert nagykorú személyt megillet az a jog, hogy a helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek választásán – amennyiben a választás, illetve a népszavazás napján a Magyar Köztársaság területén tartózkodik – választó legyen, valamint a helyi népszavazásban és népi kezdeményezésben részt vegyen.

(4) A Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező minden nagykorú magyar állampolgárt és az Európai Unió más tagállamának a Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező nagykorú állampolgárát megillet az a jog, hogy az európai parlamenti választáson választható és választó legyen.

lasztókat képviselni? Nem elképzelhetetlen ugyanakkor az sem, hogy olyan magyar állampolgár legyen a jelölt, aki pedig bármilyen tisztséget betölthet¹¹, aki nem tud magyarul. A magyar állampolgárságot meg lehet szerezni több esetben is úgy¹², hogy valakinek nem vizsgálják a nyelvismeretét, így elképzelhető, hogy nem tud magyarul.

A jelöltektől sem a magyar nyelv igazolt ismeretét, sem annak ismeretéről nyilatkozatot nem követel meg a jelenlegi szabályozás. Ez azt az abszurd helyzetet is eredményezheti, hogy a parlamentben csak olyan magyar állampolgárok (képviselők) ülnek, akik nem tudnak magyarul. Az viszont nem abszurd, hanem a mindennapi helyzetek egyike Győrben, hogy a több kisebbségi önkormányzattal (lengyel, örmény, néha a német) való kapcsolattartás nehézkés. A működésük törvényes biztosítása során folyamatosan problémát jelent, hogy a képviselők nem ismerik a magyar nyelvet, nem értik meg a jogszabályi előírásokat, ezért nem tudják beadni a pályázatukat a normatív támogatásra, nem tudják, milyen határozatot kell elfogadni, és azt hogyan kell jegyzőkönyvezni, nem tudják megfelelően összeállítani a költségvetésüket, szerződéseiket elkészíteni stb., ami később elszámolási problémákhoz vezet. Ezért elgondolkodtató a jelenleg teljesen liberális szabályozás újragondolása, és a magyar nyelvismeret valamilyen szintjének megkövetelése. Ezt nem feltétlenül kellene ellenőrizni, lehetne nyilatkozni is róla. A hamis tartalmú nyilatkozathoz viszont szankciót kellene kötni.

A szabályozás kérdésében széles szabadsága van a parlamentnek, ezt egyrészt kifejtette az Alkotmánybíróság, másrészt a strasbourgi bíróság ítéleteiből¹³ is levezethető pl.: a Podkolzina v. Lettország ügy kapcsán.

A kérelmező lett állampolgárként született 1964-ben, és Lettországban az orosz nyelvű kisebbség tagja. 1998 júliusában a Központi Választási Bizottság nyilvántartásba vette a Nemzeti Harmónia Párt jelöltjeit az októberi parlamenti választásokra. A kérelmező neve szerepelt a listán, mint a latgalei választókerület jelöltje. A regisztrációhoz szükséges – jogszabály által előírt – iratokat a Nemzeti Harmónia Párt megküldte a Központi Választási Bizottság részére, közöttük azt a dokumentumot is, amely igazolja, hogy a kérelmező az állam hivatalos nyelvét ismeri. 1998 augusztusában az Állami Nyelvi Központ Felügyelősége meglátogatta a kérelmezőt a munkahelyén, hogy felmérje a kérelmező szóbeli nyelvtudását lett nyelvből. Előre nem értesítették a vizsgálatról, és munka közben zavarták. A vizsgáztató a szóbeli beszélgetés alatt azt is megkérdezte, hogy miért a Nemzeti Harmónia Pártot támogatja más párt helyett. Következő nap a vizsgáztató 3 másik vizsgáztató kíséretében visszatért, és arra kérték a kérelmezőt, hogy írjon egy esszét lett nyelven. A kérelmező belement, majd ideges lett és összetépte az irományt.

Ezt követően a vizsgabiztos a jelentésében azt írta, hogy a jelölt nem rendelkezik elégséges nyelvtudással a 3. szinthez. A lett választási törvény ugyanis a 3. szintű lett nyelvtudást írja elő a képviselőjelöltnek részére. Ezután az Állami Nyelvi Központ megküldte a Központi Választási Bizottság részére azon személyek a listáját, akik elérték a szükséges nyelvtudást a regisztrált jelöltek közül. A kilenc „megvizsgált” jelölt közül kizárólag a kérelmező nem

¹¹ Alkotmány 70. § (6) bekezdés.

¹² A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény 4. § (3), (6)–(8) bekezdései.

¹³ Például: Podkolzina v. Lettország ügy Application no. 46 726/99.

érte el a szükséges 3. szintet. 1998. augusztus 21-én az Központi Választási Bizottság törölte kérelmező nevét a jelöltek listájáról.

A Bíróság ismételten megállapította: *az az alanyi jog, hogy valaki választ-hasson és választható legyen, az 1. sz. Kiegészítő Jegyzőkönyv 3. cikkelyében benne foglaltatik. Habár ezek a jogok nagyon fontosak, de nem abszolútak. Ez a cikkely megfogalmazza ezen jogokat, anélkül azonban, hogy pontosabban meghatározná a tartalmukat, feltételeiket, helyet adva ezzel a „beleértett korlátozó-soknak”. A szerződő országoknak lehetőségük van a részletes feltételeket meghatározni, a lényeg, hogy a 3. cikkely rendelkezései betartásra kerüljenek, ne csorbítsák meg azokat, a lényeges tartalmukat ne rontsák le, jogszerű célból történjenek, és az alkalmazott korlátozások ne legyenek aránytalanok az elérni kívánt célhoz képest.*

Az ügyben a Bíróság kimondta, hogy az a feltétel, hogy a lett választásokon csak az lehet jelölt, aki elégséges nyelvismerettel rendelkezik, jogszerű cél érdekében felállított korlátozás. A Bíróság már több ítéletében is kimondta, hogy az Egyezményben – amely egy eszköze az emberiség védelmének – megfogalmazott célok és szándékok megkövetelik, hogy az intézkedések oly módon legyenek értelmezve és alkalmazva, hogy ne elméletivé tegyék ezeket a feltételeket, hanem gyakorlativá és hatékonyvá.

3. Az ajánlószelvény, illetve választási biztosíték kérdésköre

A jelöltté válás egyik feltétele a kisebbségi választások és a tág értelemben vett kompenzáló, nem kompenzációs listák (területi, országos lista az országgyűlési választásokon, illetve a kompenzációs lista a vegyes önkormányzati választási rendszerben) kivételével a megfelelő számú ajánlószelvény összegyűjtése. Az ajánlószelvények léte, az összegyűjtendő szelvények száma, a személyes adatok védelme, más megoldás bevezetésének lehetősége folyamatosan téma a választások előtt a politikusok, jelöltek, jelöltaspiránsok körében.

Az ajánlószelvényekkel foglalkozott az Alkotmánybíróság is, illetve a választási biztosítékkal, mint alternatív megoldással az Emberi Jogok Európai Bírósága is. Az Alkotmánybíróság kimondta¹⁴ azon túl, hogy a szabályok kiállták a vizsgálatot, azaz nem alkotmányellenesek, mivel nem jogalkotó szerv, *nem tartozik hatáskörébe annak vizsgálata, hogy a jelöltállításnak a törvényben szabályozott módja a jelenlegi magyarországi viszonyokra tekintettel a szóba jöhető és az egyes külföldi országokban esetleg alkalmazott más módszerek közül a legcélszerűbb, a legdemokratikusabb, a választópolgárok akaratát leghatékonyabban érvényre juttató mód-e.* A taláros testület egy másik döntésében kifejtette¹⁵: *Az Alkotmány a jelölés rendjére nézve nem tartalmaz rendelkezést. Ebből következően a jelölésre, annak módjára vonatkozó szabályok megállapítása – az Alkotmány keretei között – a törvényhozó mérlegelési jogkörébe tartozik. A jelöltté válás önmagában nem alkotmányos alapjog. Az a feltételrendszer, amelyet a törvény támaszt a jelöléssel szemben, nem önkényes és nem ésszerűtlen, mivel a választópolgárok számára lehetővé teszi, hogy a szavazólappal olyan jelöltre, illetőleg pártra szavazzanak, amely már bizonyí-*

¹⁴ 2/1990. (II. 18.) AB határozat.

¹⁵ 5/2002. (II. 22.) AB határozat.

totta, hogy rendelkezik – valamilyen mértékű – társadalmi támogatottsággal, ellentétben azokkal, akik csak saját elhatározásukból kívánnak országgyűlési képviselők lenni. Nem sérti az emberi méltósághoz való jogot az, ha egy választópolgár – a mindenki számára egyenlően meghatározott törvényes feltételek teljesítése nélkül - nem kerül fel az országgyűlési képviselők szavazólapjára.

Az ajánlószelvényekkel kapcsolatban leginkább azért lenne fontos a szabályozás újragondolása, mivel sok a visszaélés az ajánlószelvényekkel. A napvilágra került és bizonyított visszaéléseken kívül (pl.: ajánlószelvények, adatlisták adásvétele, ellenszolgáltatásért való gyűjtés, levélszekrényből való ellopások, stb.) tapasztalható, hogy szinte minden párt készít listákat, amelyek a Ve. 59–60. §-ait és a választójogi alapelveket sértik, ezen túl az ajánlószelvények adattartalma¹⁶ alkalmas egyéb visszaélésekre is, hiszen minden olyan személyes adatot tartalmaz, amellyel az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzésre alkalmas okirat szerkeszthető.

Az ajánló szelvényvel szembeni alternatívát a választási biztosíték bevezetése jelenthetné, amelyek biztosítják a jelölt társadalmi támogatottságát is, azaz azt, hogy csak olyan jelölt induljon a választáson, akinek kellő komolyságú az indulási szándéka. A választási biztosítékokról a strasbourgi székelyú bíróság már kifejtette a véleményét például a Sukhovetsky v. Ukrajna ügyben.¹⁷

A Bíróság nem állapított meg jogsértést, mivel az illetékes választási bizottság elutasította, hogy kérelmezőt képviselőjelöltként nyilvántartásba vegye azért, mivel elmulasztotta befizetni a választási óvadékot. Az óvadék összege Ukrajnában hatvanszorosa a havi nettó jövedelemnek. A kérelmező arra hivatkozott, hogy képtelen befizetni az óvadékot, mivel a havi jövedelme kevesebb ennél az összegnél. Az ukrán jogszabályok szerint választójoga minden 21. életévét betöltött olyan ukrán állampolgárnak van, aki a választásokat megelőző 5 évben az országban állandó lakóhellyel rendelkezett. E mellett a jelölteknek kötelező volt befizetniük a választási óvadékot is. Az óvadék a sikeresen szereplő jelölteknek és pártoknak visszajár. A kérdéssel az ukrán alkotmánybíróság is foglalkozott, és megállapította, hogy a választási biztosíték-előíró jogszabály nem alkotmányellenes. Megjegyzem, a választás során fizetendő pénzbeli biztosíték intézménye egyébként nem egyedülálló Ukrajnában. Legalább 14 Európa Tanács-tagország alkalmazza. Több helyen egyéni jelölteknek nem kell megfizetniük, kizárólag pártoknak. A biztosíték összege és annak meghatározásának módja is eltérő a különböző országokban (például: 92 euro Máltában, míg 2600 euro Bulgáriában). A biztosíték sok esetben visszajár, ha a jelölt egy meghatározott minimális részvételi eredményt elér. Nem így van ez Ukrajnában, Törökországban, Litvániában, ahol, aki nem szerez képviselői helyet, annak nem jár vissza a biztosíték.

A Bíróság abban a kérdésben foglalt állást, hogy a vitatott választási óvadék előírása jogszerű célt szolgál-e, illetve arányosnak tekinthető-e. A Bíróság ki mondta, hogy a 3. cikkely nem határozza meg részletesen a célt, amit az előírásnak követnie kell. Az alkalmazott intézkedések széles tárháza összhangban lehet az Egyezményvel. Jelen ügyben a vitatott rendelkezés egy olyan legális célt szolgál, amely garantálja a jogok hatékonyságát, vagyis az aka-

¹⁶ Ve. 47. § (2) bekezdés.

¹⁷ Application no. 13 716/02.

dálytalan képviselőt azáltal, hogy megerősíti a felelősségét azoknak, akik a választásokon indulni kívánnak, miközben elkerülni az indokolatlan költségek az állami forrásokból. Az arányossággal kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy gyakorlatilag két érdek ütközik össze a választási biztosítéknál. Az egyik, hogy valamilyen módon elriasztásra kerüljenek azok a jelöltek az indulástól, akiknek szándéka nem megfelelő komolyságú (legyen az anyagi helyzetük bármilyen is), a másik érdek pedig a komoly szándékú jelöltek indulásának elősegítése, beleértve azokat is, akiknek anyagi helyzete kedvezőtlenebb.

4. A jelöltek adatszolgáltatásainak problematikája (pl.: adatvédelem, névviselés)

A magyar jogszabályok a szükséges számú ajánlószerelvénnyel együtt kívülről nem sok további feltételt tartalmaz a jelöltté váláshoz. Csak a jelölt nevét és lakóhelyét kéri megadni a bejelentőlapra, melyből csak a név, mint a szavazólapon szereplő adat bír igazi relevanciával. További adatszolgáltatás a nyilvántartásba vételhez szükséges nyomtatvány kitöltése, független jelölnél az adatvédelmi biztosnál a nyilvántartásba vétel kezdeményezése (egyébként a jelölő szervezet feladata ez), kisebbségi választásnál nyilatkozni kell, hogy ismeri-e az adott kisebbség nyelvét, vállalja-e képviselői kötelességeit, de semmilyen negatív következménye sincs a téves vagy a hamis adatszolgáltatásnak, vagy a kisebbségeknél a nemleges válasznak.

Ez viszont azt jelenti, hogy a magyar szabályozás más kelet-európai országok választási előírásaihoz képest nagyon liberális, nem jelent különösebb akadályt a jelöltállítási folyamatban, amely érték a jövőre nézve is fenntartandó egy választójogi újr szabályozás esetén is. Még a névviselés kapcsán is különböző eredményre jutottak a jogszabályok értelmezése során az Országos Választási Bizottság különböző összetételű tagjai. Elég ha utalok a 3/1998. (III. 18.)¹⁸ és az 1/2010.¹⁹ OVB állásfoglalásokra. A leadott, a választási honlapon megjelentetett életrajzokban szereplő pl.: végzettségi adatok valóságtartalmaival pedig foglalkozni sem érdemes.

Vannak országok, ahol további nyilatkozatokat is kell tenni, például a nyelvismeretre, a végzettségre, a betöltött állásra, a vagyoni helyzetre stb. Különböző országok jogszabályai különböző jogkövetkezményeket alkalmaznak a téves vagy hamis adatszolgáltatás esetére.

¹⁸ Az ajánlószerelvénnyel, illetőleg a jelölt bejelentése érvényességének nem feltétele, hogy az ajánlószerelvénnyel, illetőleg a jelölt bejelentése során a jelölt neve tartalmazza a személyazonosító igazolvány kiadásáról és nyilvántartásáról szóló 168/1999. (XI. 24.) Korm. rendelet 30. §-ában foglalt, a doktori cím használatára utaló megjelölést. Az ajánlószerelvénnyel, illetőleg a jelölt bejelentésének érvényességét nem érinti, ha az ajánlószerelvénnyel, illetőleg a jelölt bejelentése során a jelölt neve tartalmazza a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 77. §-ának (2) bekezdése alapján viselt felvett nevet is. Ha a jelölt bejelentése a felvett nevet is tartalmazza, úgy azt a szavazólapon a jelölt neve mellett fel kell tüntetni.

¹⁹ Egyebekben a választójogi eljárás során az ajánlószerelvénnyel kitöltése során kinyilvánított akaratát a legmesszebbmenőkig tiszteletben kell tartani. Ezért azokat az ajánlásokat is érvényesnek kell elfogadni, amelyekben a jelölt neve nem az anyakönyvben szereplő formában, de egyébként egyértelműen azonosíthatóan (pl. leánykori név, felvett név stb.), illetőleg amelyeken a jelölő szervezet neve a hivatalos megnevezéstől eltérő formában, de egyébként minden kétséget kizáró módon megállapíthatóan (pl. rövid név, betűszavas rövidítés stb.) szerepel.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága is foglalkozott a téves-hamis adatközlések problematikájával. A Krasnov és Skuratov v. Oroszország ügyben²⁰ a Bíróság szerint a végzettségről, a munkahelyről és a párttagságról való tájékoztatás azt a célt szolgálja, hogy a választópolgárok megfelelő információ birtokában adhas- sák le szavazataikat a jelöltekre, ismerve képzettségüket, politikai háttérüket. A Bíróság az első kérelmező (Krasnov) esetében nem látta megalapozottnak az Egyezmény megsértését, mivel olyan területről közölt valótlan információt, amelynél tisztában kellett lennie valótlanságával (hol, milyen pozíciót tölt be – kerületi vezető-e vagy sem), és az olyan súlyú, amely alkalmas a választók félrevezetésére. A második kérelmezőnél (Skuratov) részben megállapította a jogsértést, részben elutasította a keresetet (a 14. cikk elkülönítetten nem vizsgálható). A Bíróság szerint ugyanis az, hogy valaki tanszékvezető-e vagy csak egyetemi tanár azon a tanszéken, amit megjelölt, nem bír olyan relevanciával, amely indokoltá és arányossá teszi az alkalmazott jogkövetkezményt a nem megfelelő adatközlésért, hiszen nem alkalmas a választók félrevezetésére, különösen akkor, ha valaki közismert a korábbi munkahelyéről.

Egy másik ügyben²¹ a kérelmező örmény állampolgár Jerevánban született 1962-ben, aki azért fordult a Bírósághoz, mivel 2003-ban az örmény parla- ment általános választásán kizárták a jelöltek közül azon az alapon, hogy ha- mis tulajdoni adatokat adott meg a regisztráció során. A Bíróság megállá- pította, hogy a tulajdonról való adatközlés a választópolgár informálását cé- lozza, hogy megfelelő információ birtokában adhassák le szavazatukat. Az adott ügyben a Bíróság szerint az elérendő célt, és az alkalmazott szabály arányosságát vizsgálta ez esetben is a 3. cikk kapcsán. A Bíróság megállá- pította, hogy egy 64,7 négyzetméteres közös tulajdonú lakásból egy kis rész tulajdonlása nem bír olyan meghatározó relevanciával, amellyel a választó- polgárokat jelentősen félrevezetnék, ezért az alkalmazott következmény az elérendő céllal nem áll arányban.

Fentiek alapján nem azt mondom, hogy tovább kellene bővíteni az előírt adat- szolgáltatások körét, de azt főképp, hogy szankciót kellene fűzni a kötelező vagy önkéntes szándékos hamis vagy valótlan adatközléshez. Az Egyezmény szabá- lyozása és az alkotmánybírószági megállapítások széles lehetőséget teremtenek a magyar jogalkotó számára e téren. Ez azért fontos, hogy a választások során, a választási kampányban tett nyilatkozatoknak, adatközléseknek valódi súlya legyen, visszaszorítva a választópolgárok megtévesztésének lehetőségét.

5. Összegzés

Záró gondolatként elmondom, hogy a felvetett négy problémakör mind olyan, amelyet az elkövetkező években előttünk álló választójogi törvények új- raszabályozása során kezelni kell, hiszen a választási törvényeket hosszú táv- ra kell megalkotni, legalább 15–20 évre, mint az eddig érvényes jogszabályok, azokat nem lehet nap, mint nap változtatni, így a jövőre nézve szabályozva olyan potenciális problémákat, amelyek tényleg komoly gondot tudnak majd okozni.

²⁰ Applications nos. 17 864/04 and 21 396/04.

²¹ Sarukhyan v. Örményország ügy, Application no. 38 978/03.